

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (andra avdelningen)

den 11 november 2015*

”Begäran om förhandsavgörande — Artiklarna 107 och 108 FEUF — Statligt stöd — Stöd som beviljats med åsidosättande av artikel 108.3 FEUF — Avgörande från en domstol i en medlemsstat, i vilket det fastställs att det avtal varigenom stödet beviljas är giltigt — Rättskraft — Unionsrättskonform tolkning — Effektivitetsprincipen”

I mål C-505/14,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Landgericht Münster (regional domstol i Münster, Tyskland) genom beslut av den 17 september 2014, som inkom till domstolen den 12 november 2014, i målet

Klausner Holz Niedersachsen GmbH

mot

Land Nordrhein-Westfalen,

meddelar

DOMSTOLEN (andra avdelningen)

sammansatt av ordföranden på första avdelningen, tillika tillförordnad ordförande på andra avdelningen, R. Silva de Lapuerta, samt domarna J.L. da Cruz Vilaça, A. Arabadjiev (referent), C. Lycourgos och J.-C. Bonichot,

generaladvokat: P. Mengozzi,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- Klausner Holz Niedersachsen GmbH, genom D. Reich, Rechtsanwalt,
- Land Nordrhein-Westfalen, genom G. Schwendinger, Rechtsanwalt,
- Europeiska kommissionen, genom R. Sauer, T. Maxian Rusche och P.-J. Loewenthal, samtliga i egenskap av ombud,

* Rättegångsspråk: tyska.

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 107 och 108 FEUF samt effektivitetsprincipen.
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan Klausner Holz Niedersachsen GmbH (nedan kallat Klausner Holz) och Land Nordrhein-Westfalen (delstaten Nordrhein-Westfalen) (nedan kallad Land). Målet rör den omständigheten att Land har underlåtit att fullgöra det avtal som delstaten ingått med Klausner Holz om att tillhandahålla virke åt bolaget.

Tysk rätt

- 3 322.1 § punkt 1 civilprocesslagen (Zivilprozessordnung) (nedan kallad ZPO), vilken har rubriken "Materiell rättskraft", har följande lydelse:

"Domar har endast rättskraft i den utsträckning som det anspråk som har gjorts gällande genom talan eller ett genkärsmål har avgjorts."

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågan

- 4 Den 20 februari 2007 ingick Klausnerkoncernen, vilken Klausner Holz ingår i, avtal med skogsförvaltningen i Land. Land åtog sig i enlighet med avtalet att sälja fastställda volymer virke till Klausner Holz under åren 2007–2014 till priser som fastställts på grundval av volymen och kvalitén på virket. Land åtog sig dessutom att inte genomföra andra försäljningar till priser som understiger de i avtalet.
- 5 Den 17 april 2007 ingick Klausner Holz och Land ett "ramavtal om försäljning", vilket kompletterade avtalet av den 20 februari 2007 (nedan kallade de aktuella avtalen).
- 6 Land slöt även, under det första halvåret det året, avtal om tillhandahållande av virke med sex andra stora köpare av barrvirke för olika perioder, nämligen från år 2007 och, beroende på köpare, till år 2011, år 2012 och i ett av fallen år 2014. De överenskomna priserna för vindfällt virke som tillhandahållits under åren 2007 och 2008 låg i enlighet med avtalen nära de priser som fastställts i de aktuella avtalen, medan priserna för det råvirke som tillhandahållits från och med år 2009 i allmänhet var högre än de priser som fastställts i de aktuella avtalen, bortsett från att det var möjligt att anpassa de priserna under vissa förutsättningar och med vissa begränsningar.
- 7 Land tillhandahöll virke till Klausner Holz under åren 2007 och 2008, dock utan att den överenskomna försäljningsvolymen av vindfällt virke uppnåddes. Under år 2008 fick Klausner Holz ekonomiska problem, vilket ibland ledde till försenade betalningar. I augusti 2009 sade Land upp det "ramavtal" som kompletterade avtalet av den 20 februari 2007 och från och med det andra halvåret det året upphörde Land att tillhandahålla virke till Klausner Holz enligt villkoren i de aktuella avtalen.
- 8 Landgericht Münster (regional domstol i Münster) konstaterade i fastställelseedom av den 17 februari 2012 att de aktuella avtalen var fortsatt giltiga. Domen fastställdes genom överklagande till Oberlandesgericht Hamm (regional överdomstol i Hamm) genom den numera lagakraftvunna domen av den 3 december 2012.

- 9 Klausner Holz väckte således talan mot Land vid den hänskjutande domstolen och yrkade för det första skadestånd, jämte ränta på cirka 54 miljoner euro på grund av att Land underlåtit att tillhandahålla virke under år 2009 och för det andra om att 1,5 miljoner kubikmeter granvirke skulle tillhandahållas för att fullgöra de aktuella avtalen avseende perioden 2010–februari 2013. Klausner Holz yrkade för det tredje om att det skulle erhålla uppgifter bland annat avseende på vilka finansiella villkor de fem största köparna av barrvirke hade fått avverkat granvirke från Land under perioden 2010–2013.
- 10 Land har vid den hänskjutande domstolen hävdad – vilket delstaten inte gjorde vid Oberlandesgericht Hamm (regional överdomstol i Hamm) – att unionsrätten utgör hinder för fullgörandet av de aktuella avtalen, eftersom de utgör ”statligt stöd” i den mening som avses i artikel 107.1 FEUF, vilket genomförts med åsidosättande av artikel 108.3 tredje meningen FEUF.
- 11 I juli 2013 underrättade Förbundsrepubliken Tyskland Europeiska kommissionen om att det fanns en stödåtgärd som inte hade anmälts, nämligen de aktuella avtalen, vilken enligt den medlemsstaten inte är förenlig med den inre marknaden. I oktober 2013 mottog kommissionen dessutom klagomål från flera av Klausner Holzs konkurrenter som på samma grunder också gjorde gällande att stödåtgärden inte var förenlig med den inre marknaden.
- 12 I skrivelse av den 26 maj 2014 begärde den hänskjutande domstolen ett förtydligande av kommissionen med stöd av kommissionens tillkännagivande om nationella domstolars tillämpning av reglerna om statligt stöd (EUT C 85, 2009, s. 1). Kommissionen angav som svar på skrivelsen att med hänsyn till de förfaranden som inletts till följd av de uppgifter som Förbundsrepubliken Tyskland hade underrättat om och de klagomål som nämns i punkt 11 ovan, var den inte i stånd att definitivt uttala sig om tillämpningen av unionsrätten inom, i förevarande fall, området för statligt stöd. Enligt kommissionen skulle ett sådant ställningstagande under alla omständigheter anstå fram till dess att beslutet genom vilket förfarandena avslutas fattas.
- 13 Den hänskjutande domstolen anser på grundval av en analys av de olika klausulerna i de aktuella avtalen att de utgör statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 FEUF, bland annat med hänsyn till den fördel som avtalen ger Klausner Holz genom statliga medel och att säljare-testet inte iakttas. Den hänskjutande domstolen har dessutom påpekat att stödet inte omfattas av tillämpningsområdet för någon förordning om gruppundantag och att det inte utgör ett stöd av mindre betydelse i den mening som avses i artikel 2 i kommissionens förordning (EG) nr 1998/2006 av den 15 december 2006 om tillämpningen av artiklarna [107 FEUF] och [108 FEUF] på stöd av mindre betydelse (EUT L 379, s. 5).
- 14 Den hänskjutande domstolen anser således att stödet genomfördes med åsidosättande av artikel 108.3 tredje meningen FEUF. Det följer av Bundesgerichtshofs (federala högsta domstolen) rättspraxis att ett civilrättsligt avtal som beviljar statligt stöd med åsidosättande av artikel 108.3 tredje meningen FEUF ska anses vara ogiltigt.
- 15 Den hänskjutande domstolen anser sig emellertid vara förhindrad från att beakta följderna av åsidosättandet av artikel 108.3 tredje meningen FEUF på grund av den lagakraftvunna fastställelse – som nämns i punkt 8 ovan – vilken meddelades av Oberlandesgericht Hamm (regional överdomstol i Hamm) den 3 december 2012, varigenom det fastställdes att de aktuella avtalen är fortsatt giltiga.
- 16 Mot denna bakgrund beslutade Landgericht Münster (regional domstol i Münster) att vilandeförklara målet och ställa följande fråga till domstolen.

”Innebär unionsrätten, och särskilt artiklarna 107 och 108 FEUF samt effektivitetsprincipen, att det i en civilrättslig tvist angående fullgörandet av ett civilrättsligt avtal genom vilket ett statligt stöd beviljas ska bortses från en i samma sak meddelad lagakraftvunnen civilrättslig fastställelse – enligt vilken

det civilrättsliga avtalet är fortsatt giltigt och i vilken det inte har tagits hänsyn till reglerna om statligt stöd – när det enligt nationell rätt inte finns någon annan möjlighet att motsätta sig fullgörandet av avtalet?”

Prövning av tolkningsfrågan

- 17 Den hänskjutande domstolen har ställt frågan för att få klarhet i huruvida unionsrätten, under sådana omständigheter som dem som är i fråga i det nationella målet, utgör hinder för att tillämpningen av en nationell bestämmelse som syftar till att stadfästa principen om rättskraft, förhindrar en nationell domstol – som har konstaterat att de avtal som är aktuella i det mål som den har att pröva utgör statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 FEUF, vilket genomförts med åsidosättande av artikel 108.3 tredje meningen FEUF – från att beakta samtliga följder av åsidosättandet på grund av att det finns ett nationellt lagakraftvunnet domstolsavgörande, i vilket avtalen har förklarats vara fortsatt giltiga utan frågan huruvida avtalen inför ett statligt stöd har prövats.
- 18 Domstolen påpekar inledningsvis att det följer av fast rättspraxis att det genom artikel 108.3 FEUF införs en förebyggande kontroll av nya planerade stöd (dom Deutsche Lufthansa, C-284/12, EU:C:2013:755, punkt 25 och där angiven rättspraxis).
- 19 Syftet med den sålunda utformade kontrollen är att endast förenliga stöd ska genomföras. För att uppnå detta ändamål skjuts genomförandet av ett planerat stöd upp till dess att det genom kommissionens slutliga beslut inte längre råder några tvivel kring huruvida det är förenligt med den inre marknaden (dom Deutsche Lufthansa, C-284/12, EU:C:2013:755, punkt 26 och där angiven rättspraxis).
- 20 Det ankommer på kommissionen och de nationella domstolarna att genomföra detta kontrollsystem och de innehar därvid skilda och kompletterande roller (dom Deutsche Lufthansa, C-284/12, EU:C:2013:755, punkt 27 och där angiven rättspraxis).
- 21 Medan bedömningen av huruvida stödåtgärder är förenliga med den inre marknaden omfattas av kommissionens exklusiva befogenhet, vilken utövas under unionsdomstolarnas överinseende, säkerställer de nationella domstolarna skyddet för enskildas rättigheter vid nationella myndigheters eventuella åsidosättande av förbudet i artikel 108.3 FEUF (dom Deutsche Lufthansa, C-284/12, EU:C:2013:755, punkt 28 och där angiven rättspraxis).
- 22 De nationella domstolarna kan således, på området för statligt stöd, behöva avgöra mål i vilka de måste tolka och tillämpa begreppet stöd, i den mening som avses i artikel 107.1 FEUF, för att kunna fastställa om en statlig åtgärd, som införts utan att förfarandet för förhandskontroll i artikel 108.3 FEUF iakttagits, skulle ha varit föremål för detta förfarande eller inte (se, för ett liknande resonemang, dom Fédération nationale du commerce extérieur des produits alimentaires och Syndicat national des négociants et transformateurs de saumon, C-354/90, EU:C:1991:440, punkterna 9 och 10 och där angiven rättspraxis).
- 23 Att nationella domstolar kan ingripa följer av att det förbud mot att genomföra planerade stödåtgärder som föreskrivs i artikel 108.3 tredje meningen FEUF har direkt effekt. I detta avseende har domstolen preciserat att förbudet i denna artikel är omedelbart tillämpligt på samtliga stöd som har genomförts utan att först ha anmälts (dom Deutsche Lufthansa, C-284/12, EU:C:2013:755, punkt 29 och där angiven rättspraxis).

- 24 Nationella domstolar ska tillförsäkra enskilda att samtliga följer av ett åsidosättande av artikel 108.3 tredje meningen FEUF beaktas i enlighet med nationell rätt, såväl vad beträffar giltigheten av de genomföranderättsakter som har antagits, som vad beträffar återkravet av det ekonomiska stöd som beviljats i strid med denna bestämmelse eller med eventuella interimistiska åtgärder (dom Deutsche Lufthansa, C-284/12, EU:C:2013:755, punkt 30 och där angiven rättspraxis).
- 25 De nationella domstolarnas uppgift är således att vidta de åtgärder som är ägnade att komma till rätta med det rättsstridiga genomförandet av stödet, för att stödmottagaren inte fritt ska förfoga över stödet fram till dess att kommissionen fattar ett beslut (dom Deutsche Lufthansa, C-284/12, EU:C:2013:755, punkt 31 och där angiven rättspraxis).
- 26 De nationella domstolarna får i detta syfte – när de konstaterar att den aktuella åtgärden utgör statligt stöd i den mening som avses i artikel 107 FEUF och att den har genomförts med åsidosättande av artikel 108.3 tredje meningen FEUF – besluta att genomförandet av åtgärden tillfälligt ska avbrytas och att de belopp som redan har utbetalats ska återkrävas. De har även rätt att förordna om interimistiska åtgärder för att dels tillvarata berörda parterers intressen, dels säkerställa den ändamålsenliga verkan hos det beslut som kommissionen kommer att meddela senare (se, för ett liknande resonemang, dom Deutsche Lufthansa, C-284/12, EU:C:2013:755, punkt 43, och beslut Flughafen Lübeck, C-27/13, EU:C:2014:240, punkt 26).
- 27 Den hänskjutande domstolen har i enlighet med det uppdrag som den sålunda har tilldelats konstaterat att de aktuella avtalen medför ett statligt stöd som har genomförts med åsidosättande av artikel 108.3 tredje meningen FEUF. Den hänskjutande domstolen anser emellertid att den inte kan uppfylla skyldigheten att beakta samtliga följer av åsidosättandet på grund av rättskraften hos den fastställelse som Oberlandesgericht Hamm (regional överdomstol i Hamm) meddelat, i vilken den domstolen förklarade att de aktuella avtalen var fortsatt giltiga.
- 28 Det framgår i detta hänseende av handlingarna i målet vid EU-domstolen att det mål i vilket Oberlandesgericht Hamms (regional överdomstol i Hamm) avgörande meddelades varken i första eller andra hand avsåg frågan huruvida de aktuella avtalen utgjorde statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 FEUF och därför har den frågan, såsom den hänskjutande domstolen har understrukt, varken prövats av Oberlandesgericht Hamm (regional överdomstol i Hamm) eller av Landgericht Münster (regional domstol i Münster) som avgjorde målet i första instans.
- 29 Det framgår vidare att det mål i vilket Oberlandesgericht Hamm (regional överdomstol i Hamm) meddelade den aktuella fastställelse endast hade till syfte att rättsligen fastställa att de aktuella avtalen var fortsatt giltiga, trots att de hade sagts upp av Land. Saken i det mål som den hänskjutande domstolen har att pröva avser däremot för det första utgivande av skadestånd jämte ränta för den del av avtalen som inte har genomförts, för det andra att en annan del av avtalen ska fullgöras och för det tredje att tillgång ska ges till vissa uppgifter, bland annat rörande de rådande priserna inom branschen.
- 30 Den hänskjutande domstolen har medgett att principen om rättskraft, såsom den är utformad i nationell rätt, har vissa objektiva, subjektiva och tidsmässiga begränsningar, samt vissa undantag, men har samtidigt påpekat att nationell rätt inte enbart utgör hinder för att grunder som redan har prövats slutgiltigt blir föremål för ny prövning i ett annat mål utan även för prövningen av frågor som skulle kunna ha väckts inom ramen för ett tidigare mål men som inte har väckts.
- 31 Domstolen påpekar i detta hänseende att det ankommer på de nationella domstolarna att så långt som möjligt tolka bestämmelser i nationell rätt på ett sådant sätt att bestämmelsernas tillämpning medverkar till unionsrättens genomförande (dom Lucchini, C-119/05, EU:C:2007:434, punkt 60).
- 32 Principen om unionsrättskonform tolkning av nationell rätt har visserligen vissa begränsningar. Den nationella domstolens skyldighet att beakta unionsrättens innehåll vid tolkningen och tillämpningen av relevanta bestämmelser i nationell rätt är begränsad av allmänna rättsprinciper och kan inte tjäna som

grund för att nationell rätt tolkas *contra legem* (se, för ett liknande resonemang, dom Impact, C-268/06, EU:C:2008:223, punkt 100, och dom Association de médiation sociale, C-176/12, EU:C:2014:2, punkt 39).

- 33 Vad gäller det nationella målet anser den hänskjutande domstolen att den står inför en sådan begränsning och har härvidlag påpekat att det enligt nationell rätt inte finns ”någon ... möjlighet [för den] att motsätta sig fullgörandet av [de aktuella avtalen]”.
- 34 Principen om unionsrättskonform tolkning innebär att de nationella domstolarna ska göra allt som ligger inom deras behörighet, med hänsyn till den nationella rätten i sin helhet och med tillämpning av de tolkningsmetoder som är erkända i nationell rätt, för att säkerställa att unionsrätten ges full verkan och för att uppnå ett resultat som är förenligt med unionsrättens syfte (se, för ett liknande resonemang, dom Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, punkt 27 och där angiven rättspraxis).
- 35 Det ankommer således på den hänskjutande domstolen att på denna grundval kontrollera om den kan göra en sådan tolkning genom att bland annat ta hänsyn till dels de i punkterna 28 och 29 ovan angivna omständigheterna (se, analogt, dom Dominguez, C-282/10, EU:C:2012:33, punkt 31), dels domstolens praxis som det erinrats om i punkt 26 ovan, av vilken det framgår att de nationella domstolarna i förekommande fall får förordna om interimistiska åtgärder för att beakta följderna av ett åsidosättande av artikel 108.3 tredje meningen FEUF. I förevarande fall ankommer det således på den hänskjutande domstolen att pröva huruvida det är möjligt att förordna om en åtgärd såsom att inhibera fullgörandet av de aktuella avtalen fram till dess att förfarandet avslutas genom kommissionens beslut. Detta skulle göra det möjligt för den hänskjutande domstolen att iaktta sina skyldigheter enligt artikel 108.3 tredje meningen FEUF utan att för den delen uttala sig om de aktuella avtalens giltighet.
- 36 Även om den hänskjutande domstolen dessutom har konstaterat att undantagen från principen om rättskraft i tysk civilprocessrätt inte var tillämpliga i förevarande fall, ska det för övrigt påpekas att enligt 322 § punkt 1 ZPO har en dom endast materiell rättskraft i den utsträckning som det anspråk som har gjorts gällande genom talan eller ett genkärsmål har avgjorts. Det ankommer således på den hänskjutande domstolen att kontrollera om den begränsning som uttryckligen är angiven i 322 § ZPO inte tillåter den att tolka den bestämmelsen så, att rättskraften – i de fall då ett åsidosättande av artikel 108.3 tredje meningen FEUF åberopas – endast omfattar juridiska anspråk som domstolen har avgjort och att den således inte utgör hinder för att en domstol inom ramen för ett senare mål uttalar sig om rättsfrågor som inte har avgjorts i det lagakraftvunna avgörandet.
- 37 En åtgärd, såsom den som anges i punkt 35 ovan eller en tolkning av nationell rätt, såsom den som avses i punkt 36 ovan, får nämligen inte till följd att rättskraften av Oberlandesgericht Hamms (regional överdomstol i Hamm) lagakraftvunna avgörande ifrågasätts.
- 38 Om en sådan åtgärd eller tolkning emellertid inte är möjlig ska det erinras om den betydelse som principen om rättskraft har i såväl unionens rättsordning som de nationella rättsordningarna. För att säkerställa såväl en stabil rättsordning och stabila rättsförhållanden som en god rättskipning, är det nämligen viktigt att domstolsavgöranden som vunnit laga kraft efter det att tillgängliga rättsmedel har uttömts eller fristerna för dessa har löpt ut inte längre kan angripas (se dom Fallimento Olimpclub, C-2/08, EU:C:2009:506, punkt 22 och dom Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, punkt 28).
- 39 En nationell domstol är enligt unionsrätten följaktligen inte skyldig att i samtliga fall underlåta att tillämpa nationella processuella regler som ger rättskraft åt ett avgörande, även om detta skulle göra det möjligt att komma till rätta med det åsidosättande av unionsrätten som det aktuella avgörandet innebär (dom Kapferer, C-234/04, EU:C:2006:178, punkt 22, dom Fallimento Olimpclub, C-2/08, EU:C:2009:506, punkt 23, dom kommissionen/Slovakien, C-507/08, EU:C:2010:802, punkt 60, dom Impresa Pizzarotti, C-213/13, EU:C:2014:2067, punkt 59 och dom Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, punkt 29).

- 40 I avsaknad av unionsbestämmelser på området bestäms formerna för att genomföra principen om rättskraft av medlemsstaternas nationella rättsordningar enligt principen om medlemsstaternas processuella autonomi. Formerna för att genomföra den principen ska varken vara mindre förmånliga än de som avser liknande förhållanden som grundas på nationell rätt (likvärdighetsprincipen) eller vara utformade på ett sådant sätt så att de medför att det i praktiken blir omöjligt eller orimligt svårt att utöva rättigheter som följer av unionsrätten (effektivitetsprincipen) (se, för ett liknande resonemang, dom Fallimento Olimpiclub, C-2/08, EU:C:2009:506, punkt 24, och dom Impresa Pizzarotti, C-213/13, EU:C:2014:2067, punkt 54 och där angiven rättspraxis).
- 41 När det gäller effektivitetsprincipen har domstolen redan slagit fast att varje fall i vilket fråga uppkommer huruvida en nationell processuell bestämmelse medför att det blir omöjligt eller orimligt svårt att tillämpa unionsrätten måste bedömas med beaktande av bestämmelsens funktion i förfarandet som helhet – med beaktande av dess förlopp och särdrag – i de olika nationella rättsinstanserna. I förekommande fall ska härvid de principer som utgör grunden för det nationella domstolsväsendet beaktas, såsom skyddet av rätten till försvar, rättssäkerhetsprincipen och det ändamålsenliga genomförandet av förfarandet (se, för ett liknande resonemang, dom Fallimento Olimpiclub, C-2/08, EU:C:2009:506, punkt 27, och dom Târșia, C-69/14, EU:C:2015:662, punkterna 36 och 37 och där angiven rättspraxis).
- 42 Domstolen påpekar i detta hänseende att en tolkning av nationell rätt, såsom den som beskrivs i punkt 30 ovan, bland annat kan få till följd att ett nationellt domstolsavgörande, såsom i förevarande fall avgörandet från Oberlandesgericht Hamm (regional överdomstol i Hamm), får verkningar som i förekommande fall hindrar tillämpningen av unionsrätten, eftersom avgörandet gör det omöjligt för de nationella domstolarna att uppfylla sin skyldighet att säkerställa att artikel 108.3 tredje meningen FEUF iakttas.
- 43 Av detta skulle nämligen följa att både de statliga myndigheterna och mottagarna av statligt stöd skulle kunna kringgå det förbud som stadgas i artikel 108.3 tredje meningen FEUF genom att – utan att åberopa unionsrätten på området för statligt stöd – erhålla en fastställelse som vars verkningar i slutändan gör det möjligt för dem att fortsätta genomföra det aktuella stödet under flera år. I ett sådant fall som det som är i fråga i det nationella målet åsidosätts unionsrätten varje gång som timmer tillhandahålls utan att det är möjligt att komma till rätta med åsidosättandet.
- 44 En sådan tolkning av den nationella rätten kan dessutom leda till att den ändamålsenliga verkan av kommissionens ovan i punkt 21 angivna exklusiva befogenhet – vilken utövas under unionsdomstolarnas överinseende – att bedöma huruvida stödåtgärder är förenliga med den inre marknaden, går förlorad. För det fall att kommissionen – till vilken Förbundsrepubliken Tyskland under tiden har anmält den stödåtgärd som de aktuella avtalen utgör – skulle finna att stödåtgärden inte är förenlig med den inre marknaden och förordna om återkrav av stödet skulle verkställandet av kommissionens beslut vara dömt att misslyckas om det som hinder mot verkställandet kunde åberopas ett nationellt domstolsavgörande i vilket det förklaras att avtalen om stöd ”är giltiga”.
- 45 Mot denna bakgrund konstaterar domstolen att en nationell bestämmelse som förhindrar den nationella domstolen från att beakta samtliga följder av ett åsidosättande av artikel 108.3 tredje meningen FEUF – på grund av ett nationellt domstolsavgörande som har rättskraft, vilket meddelats i ett mål som inte rör samma sak och vari frågan huruvida de aktuella avtalen utgör statligt stöd inte har prövats – inte ska anses vara förenlig med effektivitetsprincipen. Ett sådant betydande hinder mot unionsrättens effektiva tillämpning och, i synnerhet, reglerna för kontroll av statligt stöd kan nämligen inte rimligen motiveras av rättssäkerhetsprincipen (se, analogt, dom Fallimento Olimpiclub, C-2/08, EU:C:2009:506, punkt 31, och dom Ferreira da Silva e Brito m.fl., C-160/14, EU:C:2015:565, punkt 59).

- 46 Mot bakgrund av det ovan anförda ska frågan besvaras enligt följande. Unionsrätten utgör under sådana omständigheter som dem som är i fråga i det nationella målet hinder för att tillämpningen av en nationell bestämmelse som syftar till att stadfästa principen om rättskraft, förhindrar den nationella domstolen – som har konstaterat att de avtal som är aktuella i det mål som den har att pröva utgör statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 FEUF, vilket genomförts med åsidosättande av artikel 108.3 tredje meningen FEUF – från att beakta samtliga följder av åsidosättandet, på grund av ett nationellt lagakraftvunnet domstolsavgörande, i vilket det, utan att det skett någon prövning av frågan huruvida avtalen inför ett statligt stöd, har fastställts att de är fortsatt giltiga.

Rättegångskostnader

- 47 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (andra avdelningen) följande:

Unionsrätten utgör under sådana omständigheter som dem som är i fråga i det nationella målet hinder för att tillämpningen av en nationell bestämmelse som syftar till att stadfästa principen om rättskraft, förhindrar den nationella domstolen – som har konstaterat att de avtal som är aktuella i det mål som den har att pröva utgör statligt stöd i den mening som avses i artikel 107.1 FEUF, vilket genomförts med åsidosättande av artikel 108.3 tredje meningen FEUF – från att beakta samtliga följder av åsidosättandet, på grund av ett nationellt lagakraftvunnet domstolsavgörande, i vilket det, utan att det skett någon prövning av frågan huruvida avtalen inför ett statligt stöd, har fastställts att de är fortsatt giltiga.

Underskrifter